FORMAREA GUSTULUI ESTETIC AL ELEVILOR DIN CICLUL PRIMAR, UN OBIECTIV AL DIDACTICII MODERNE

FORMATION OF THE AESTHETIC TASTE AT PRIMARY SCHOOL STUDENTS - AN OBJECTIVE OF MODERN DIDACTICS

Iulia POSTOLACHI[1]

Abstract

The article addresses the need to form the aesthetic taste of primary school students, as the presence of arts in education is based on the need to create a cultural capital, with all the associated positive effects, but also to pursue the collateral benefits that arts insertion can have on learning, teaching and assessment of certain school subjects. The formation of cultural consumer behaviors and of a cultural capital market are objectives of modern didactics, as it is found in all normative regulations based on the concept of aesthetic taste. Being an objective of aesthetic education, aesthetic taste is required to be achieved through all types of teaching and extracurricular activities in order to form intellectual feelings, moral beliefs and other aspects of the structure of human personality. The cultivation of sensitivity through aesthetic taste ensures favorable premises for the realization of the educational ideal.

Keywords: *aesthetic taste, aesthetic education, artistic education, teachers, primary education*

Introducere

Prezenţa artelor în educaţie se bazează pe nevoia de a crea un capital cultural, cu toate efectele pozitive asociate, dar și de a urmări beneficiile colaterale pe care inserția artelor le poate avea asupra învăţării, predării şi evaluării anumitor discipline şcolare. Formarea unor comportamente de consumatori culturali şi a unei pieţe de capital cultural reprezintă un obiectiv al didacticii moderne, or el se regăsește în toate documentele normative, fundamentându-se pe conceptul de *gust estetic*. Or, gustul estetic nu este doar un concept operațional al esteticii ca teorie despre frumos, ci intră în circuitul terminologic al tuturor domeniilor ce au în vedere integrarea artelor în școală: *educația estetică, educația artistică* și *educația culturală*. Primele două tipuri de educație implică și o vădită tendință de sinonimizare, fiind folosite adeseori, așa cum remarcă cercetătorul Sorin Cristea, una în locul celeilalte, fără a fi precizată sfera de acțiune a fiecăreia. Reținem, în

[1] Univ. Assistant, PhD. candidate, ”Alecu Russo” State University from Balti, Republic of Moldova. iulia.postolachi@mail.ru

acest context, poziția lui Sorin Cristea care delimitează cele două domenii în baza relației parte-întreg: „*Educaţia artistică* reprezintă *conţinutul particular* cel mai important al *educaţiei estetice*, fixat ca fundament axiologic la nivelul activităţii de *formare-dezvoltare* a personalităţii prin receptarea, evaluarea, trăirea şi crearea valorilor *frumosului artistic*, exemplar şi superior în raport cu frumosul existent sau perceput efemer, aleatoriu, necondiţionat normativ, în *natură* şi *societate*. Constituie baza *axiologică*, *metodologică* şi *normativă* a *educaţiei estetice*” [6, p.53]. În opinia aceluiași cercetător, la delimitarea domeniului educației artistice, trebuie să se țină cont de câteva criterii de ordin epistemologic 1) Valoarea general-umană reflectată; 2) Obiectivele educaţiei artistice (obiectiv general; obiective specifice); 3) Conţinuturile specifice educaţiei artistice; 4) Metodologia de realizare; 4) Principiile de proiectare şi realizare-dezvoltare a educaţiei artistice [7, p. 236]. Autorii studiului *Arta în școală* au o poziție similară, definind educația artistică drept „domeniu de formare constituit ca interfaţa între arte şi educaţie şi structurat ca ansamblu deschis de domenii artistice, de finalităţi şi obiectivele educative, precum şi de mijloace de învăţare puse la dispoziţia elevului” [1, p.17].

Așadar, educaţia artistică reprezintă o latură esenţială a educaţiei estetice și se realizează prin cunoaşterea frumosului estetic, aşa cum îl putem desprinde în mai multe domenii artistice: dansul, pictura, literatura, muzica, desenul ș.a. În cadrul educaţiei artistice se disting, aşa cum susțin autorii *Dicţionarului de pedagogie contemporană*, două aspecte: „educaţia pentru artă” şi „educaţia prin artă” [11, p.92] Educaţia pentru artă vizează pregătirea celui care receptează pentru înţelegerea şi asimilarea mesajului artistic, iar educaţia prin artă insistă asupra valorificării potenţialului creativ cuprins în opera de artă, în vederea formării multilaterale a personalităţii umane. Aceste două aspecte se completează reciproc, întrucât, pregătirea receptorului pentru înţelegerea şi asimilarea creatoare a mesajului artistic, se realizează, în primul rând, prin intermediul artei. Urmărind prezența artelor în *Curriculumul național pentru ciclul primar* (2018), am remarcat doar două discipline integrate în aria curriculară „Arte”: *Educația muzicală* și *Educația plastică*. Totodată, unele compartimente ale disciplinei *Educația tehnologică* au misiunea de a contribui la inserția artelor în instruire. De altfel, conceptul de *gust estetic* se menționează explicit la formularea competențelor specifice ale disciplinelor *Educația plastică* și *Educația tehnologică*, după cum urmează: „Realizarea de creaţii artistico-plastice, demonstrând interes pentru creativitate și *gust estetic* (s.n. – I.P.) în exprimarea sinelui” [8, p.118] și „Confecționarea unor obiecte simple utilitare și decorative, dând dovadă de motivație pentru creativitate și *gust estetic* [8, p. p.150]. Totodată, gustul estetic este reflectat implicit în cadrul prevederilor curriculare la *Limba și literatura română* și *Educația muzicală*.

Ghidul de implementare a *Curriculumului național pentru ciclul primar* este mult mai generos în explicații, or în concepția didactică a disciplinei *Educația plastică* se regăsește chiar o definiție, adaptată didactic, a *gustului estetic:* „Rezultat al îmbinării dispoziţiilor native cu activitatea educativă, gustul estetic devine un criteriu de apreciere format prin influenţa fenomenelor sociale” [15, p.151].

„Educaţia gustului estetic, se insistă în același document, presupune pregătirea şcolarilor pentru a şti să reziste tentaţiilor, prejudecăţilor, de a discerne între valori şi nonvalori și a putea distinge o operă valoroasă. Determinarea copiilor să recepteze esteticul implică o bună cunoaştere nu numai a reacţiilor afective, ci şi a factorilor multipli, a criteriilor după care se impune frumosul şi mai ales a relaţiilor complexe pe care le provoacă. Gustul sau bunul gust nu contrazice, cum s-ar putea crede reflecţia, ci, dimpotrivă,o stimulează" [15, p.151]. Mai mult decât atât, noua concepție curriculară delimitează trei medii de dezvoltare a gustului estetic: mediul natural, vital și cel al operelor de artă plastică. În contextul cercetării, ne interesează mediul artelor plastice, conceptualizat drept un spațiu în care arta este gândită ca un domeniu al cunoașterii. Merită precizate aici, de exemplu, și finalitățile curriculare la *Educația plastică* în ciclul primar, care se vor realiza prin intermediul domeniilor: *receptare*, *exprimare*, *transfer*. Aceste domenii punctează unele premise ale educației artistice în ciclul primar [15, p.152]: *Receptare* – elevii vor fi învățați să observe mediul natural/vital/de artă privind în jurul nostru, prin vizionarea operelor de artă, fotografiilor artistice, filmelor etc. Astfel, se va intensifica sensibilizarea elevului, trezind curiozitatea și încurajând imaginația. *Exprimare* – elevii vor genera idei prin ceea ce văd, vor explora diverse modalități artistice de exprimare, vor comunica prin diverse forme de artă, atât prin creare de imagini, cât și oral/verbal. Exprimarea prin artă cultivă elevilor spiritul de experimentare/inovație. *Transfer* – elevii vor aprecia arta plastică, iar competențele dobândite de a crea imagini, de percepe/analiza opere de artă le vor transpune/transfera în alte domenii.

Așa cum se poate observa, capacitatea de receptare a frumosului se bazează pe particularitățile native, pe baza cărora se fundamentează simțul și gustul estetic, la care se adaugă orientarea în cultura estetică. Această acțiune constă în îmbogățirea culturii generale cu cunoștințe, sub formă de reprezentări, noțiuni, teorii din sfera artei. Spre deosebire de capacitatea de receptare, competența da a aprecia frumosul se formează mai greu, întrucât implică însușirea criteriilor de apreciere și unificarea acestora cu simțul și gustul estetic în judecată estetică, dar este accesibilă tuturor oamenilor, indiferent dacă vor deveni sau nu creatori. Este importantă însușirea criteriilor de apreciere pertinente, pentru a realiza o apreciere corectă. Revenind la conceptul de *educație estetică*, trebuie să precizăm că acesta se instituie drept un concept elastic, care cuprinde o sferă mai largă, referindu-se la toate cele trei categorii de valori estetice ale naturii, ale societății şi ale artei. Autorii studiului *Arta în școală* definesc educația estetică drept o „dimensiune a educaţiei orientată spre dezvoltarea personalităţii umane prin valorificarea frumosului ca valoare fundamentală umană şi a modului cum acesta este exprimat prin diferite arte şi nu numai"; or, prin educarea estetică, „elevul este pregătit pentru receptarea, aprecierea frumosului din natură, din viaţa socială şi din artă, dezvoltând astfel o atitudine estetică manifestată prin gust, judecată, sentimente, idealuri şi convingeri estetice" [15, p.18]. La rândul său, cercetătorul Constantin Cucoș propune o definiție mult mai nuanțată, considerând educația estetică o „dimensiune a formării care urmărește pregătirea persoanei pentru a recepta, interpreta, interioriza și crea valori estetice

concretizate în diferite suporturi sau situații (artă, natură, conduita umană, comunitate etc.), în perspectiva sporirii împlinirii spirituale și a imprimării unui sens superior existenței persoanei" [5]. Un rol deosebit în educaţia estetică îi revine artei. Provocându-le emoţii şi bucurându-i, arta le dezvăluie copiilor semnificaţia socială a fenomenelor de viaţă, îi face să privească mai atent la lumea înconjurătoare, îi îndeamnă la compasiune, la condamnarea răului [13; 27]. Educaţia estetică înseamnă cultivarea capacităţii de a percepe în mod desăvârşit şi a înţelege adecvat frumosul în artă şi realitate. Ea prevede formarea unui sistem de reprezentări artistice, puncte de vedere şi convingeri care să asigure interacțiunea omului cu tot ceea ce reprezintă o adevărată valoare estetică. Concomitent, educaţia estetică stimulează *dorinţa*, *hotărârea* şi *priceperea* elevilor de a introduce elementele frumosului în toate domeniile vieţii, de a lupta împotriva a tot ce este odios, respingător, josnic, precum şi de a se afirma, pe cât e posibil, pe tărâmul artei. În general, susține Adriana Coteț, în cadrul învățământului primar, educația estetică urmărește să formeze și să dezvolte:

-atitudinea elevilor de a percepe și înțelege frumosul din natură, din viața socială;

-simțul estetic, gustul estetic și capacitatea de apreciere estetică a realității și sentimentele, convingerile și concepțiile estetice, prin cunoașterea creațiilor artistice;

-aptitudinile creatoare, prin exerciții de creație artistică în diferite domenii ale artei, accesibile la diferite vârste și prin cunoașterea de către copii a mijloacelor tehnice, de exprimare artistică și prin introducerea frumosului în mediul înconjurător [3].

Fiind o componentă inerentă a demersului formativ, educația estetică are drept finalitate pregătirea sistematică a elevului în vederea perceperii, trăirii, interpretării și înfăptuirii frumosului din natură, societate și artă, ceea ce conduce la educarea multilaterală prin frumos. Educația estetică vizează, așadar, formarea capacității de receptare și de apreciere a frumosului, valorificarea esteticului în propria viață, formarea capacității de a crea esteticul și de stabilire a propriei identități culturale precum și integrarea în umanitate. Educația estetică solicită multă sensibilitate și un susținut efort modelator, precum și competențe organizatorice și metodologice. Ea se realizează în diverse formule, cuprinzând, pe de o parte, activitatea instructiv-educativă, reflectată în programele școlare, iar, pe de altă parte, activitățile extracurriculare, care mizează pe formarea conduitelor civilizate, întemeiate pe valorile esteticii integrative. În învățământul primar, educația estetica se realizează prin intermediul tuturor disciplinelor școlare, dar contribuția acestora este inegală. Ea depinde de specificul și conținutul disciplinei, precum și de disponibilitatea cadrului didactic de a valorifica frumosul din orice conținut predat. Educația plastică, limba și literatura română, educația muzicală și cea tehnologică sunt disciplinele care, după cum am precizat anterior, oferă cele mai multe posibilități de a forma competențele de receptare și apreciere a esteticului, a aptitudinilor de creație. Educația literară, de exemplu, urmărește cunoașterea, prețuirea, înfăptuirea esteticului prin arta cuvântului, înfrumusețarea vorbirii și exprimarea scrisă. Este bine știut faptul că într-o operă literară se îmbină armonios valorile estetice cu cele etice. Copilul de vârstă școlară mică preferă basmele,

deoarece acestea vin în întâmpinarea setei de cunoaștere a copilului prin ficțiune, pe de o parte, iar, pe de altă parte, în basm se înfruntă binele cu răul, iar faptul că binele învinge răul îi aduce satisfacție. Ghicitorile sunt foarte îndrăgite de copii, stârnind interesul acestora, datorită ingeniozității cu care sunt alcătuite. Elevii pot fi conduşi să sesizeze valorile artistice ale textului, prin procedee didactice corespunzătoare. Utilizând diverse procedee și metode menite să dezvolte gândirea critică, se pot forma competențe de valorificare a mijloacelor artistice: personificări, epitete, comparații, metafore, imagini vizuale, auditive, olfactive, dinamice etc. Este necesară îndrumarea elevilor spre lecturile specifice vârstei, menite să contribuie la dezvoltarea vocabularului, la formarea capacității de exprimare corectă, expresivă și coerentă. În cele din urmă, *Curriculumul* actual își propune, prin modulul *Tainele cărţii* (Lectura particulară), să transforme copilul de vârstă şcolară mică într-un *cititor cult*, unul dintre dezideratele acestui exercițiu fiind „cultivarea conştientă a gustului estetic şi a preferinţelor literare" [15, p.22]. Muzica, cea mai profundă și complexă dintre arte, reprezintă exprimarea ideilor și sentimentelor prin mijlocirea sunetelor muzicale, contribuind la dezvoltarea unor sentimente estetice care sprijină dezvoltarea intelectuală a copiilor. Muzica însoțește omul pe tot parcursul vieții, ne încântă, ne bucură sau ne întristează, ne conduce în lumea ideilor, ne ajută să înțelegem gânduri și evenimente, ne mobilizează forțele pentru a ne autodepăși. Orizontul artistic al copiilor se dezvoltă mult prin dezvăluirea conținutului de idei și a formelor de expresie artistică a pieselor muzicale audiate. Elevii dobândesc astfel capacități care stau la baza gustului pentru frumos, a înțelegerii și aprecierii *frumosului artistic*.

Cercetătorii S. Baranov, L. Bolotina, V. Slastionin [2] precizează că, în contextul educației muzicale, trebuie să avem grijă mereu de gesturile, mimica, mişcările şi felul în care se comportă copiii. Ele devin graţioase şi plăcute numai dacă sunt fireşti şi neforţate. N. Cuşaev în *Bazele educaţiei estetice* [9] demonstrează că în educaţia muzical-estetică un rol important îl joacă dezvoltarea activă a deprinderilor de receptare a muzicii, cultivarea dragostei faţă de frumosul din artă şi din viaţa înconjurătoare şi a capacităţii de manifestare creatoare a sentimentelor sale în limbajul muzicii. Lecţia de muzică din cadrul şcolii reprezintă o parte organică a sistemului de educaţie estetică şi este orientată în bună parte spre dezvoltarea morală a elevului. Dezvoltarea şi îmbogăţirea capacităţilor muzical-creatoare, formarea dexterităţilor de receptare a muzicii, atitudinea plină de interes faţă de arta muzicală, activitatea de artişti amatori a elevilor trebuie să se realizeze într-un sistem bine chibzuit care să acţioneze în mod consecvent. Educaţia estetică exercită o influență covârșitoare asupra dezvoltării personalității elevului prin varii trăiri afective, or operele de artă îl ajută pe elev să stabilească un dialog profund cu sensurile lumii, contemplând peisajele naturii, observând tot ce este corect şi frumos, urmărind comportamentul celor din jur etc. Totodată, se asigură „condiţii propice pentru stimularea şi promovarea creativităţii în toate domeniile de activitate, inclusiv în munca de învăţare" [12]. În studiile de specialitate, e*ducaţia estetică* este considerată un proces de dezvoltare a capacităţii de a percepe, de a simţi şi a înţelege

frumosul în viaţă şi în artă, năzuinţa de a participa personal la transformarea lumii înconjurătoare conform legilor frumosului, de asemenea, familiarizarea cu activitatea artistică şi procedeele de dezvoltare a capacităţilor creatoare [19; 23; 24; 25]. Obiectivele educaţiei estetice derivă din idealurile educativ și estetic, din cerinţele pe care le impune societatea la fiecare etapă a dezvoltării ei, din pregătirea tinerei generaţii, pentru a putea asimila comorile cultural-artistice ale poporului nostru. Desprindem două categorii de obiective ale educaţiei estetice: cele care vizează procesul de apreciere a valorilor și cele care vizează procesul de creare a valorilor estetice. Analizând mai multe studii de specialitate, Constantin Cucoș stabilește următoarele obiective ale educației estetice: a) Formarea capacității de receptare a valorilor estetice; b) Potențarea competenței de valorizare, apreciere, judecare a obiectelor sau situațiilor estetice; c) Dezvoltarea trebuințelor de valorificare și integrare a esteticului în viața proprie; d) Formarea capacității de a crea sau genera esteticul; e) Sporirea capacității de conturare a propriei identități culturale. Integrarea în umanitate prin cunoașterea și interiorizarea valorilor estetice universal. Atitudinea estetică, fiind una din cele mai complexe activități ale spiritualităţii umane, se exprimă printr-un ansamblu de reacţii ale omului faţă de valorile estetice (ale naturii, societăţii şi artei). Atitudinea estetică este determinată şi de un anumit interes estetic, cu trăsături diferite de alte interese. Concretizată prin conservarea și valorificarea esteticului în propria viață, atitudinea estetică este dependentă de formarea capacității de receptare și apreciere a esteticului. Pe lângă simț, gust estetic, stăpânirea temeinică a criteriilor de apreciere, este necesară și o experiență estetică remarcabilă. Nivelul cel mai înalt al aptitudinii estetice îl constituie creația, care îmbracă două forme: *creația prin comunicare* (ce a interpretării creatoare, în care se înscrie arta declamatorilor, actorilor, regizorilor, dirijorilor, cântăreților, instrumentiștilor) și *creația originală*, specifică scriitorilor, compozitorilor, plasticienilor, arhitecților, creatorilor de folclor. La acest nivel, este necesară înclinația nativă sau predispoziția. Principalele componente ale atitudinii estetice sunt: gustul estetic, judecata estetică, idealul estetic, sentimentele, convingerile estetice. *Gustul estetic* este, potrivit cercetătorilor ruși I. Babanskii și E. Iliyna, capacitatea de a reacţiona spontan, printr-un sentiment de satisfacţie sau insatisfacţie, faţă de obiectele şi procesele naturii, faţă de relaţiile sociale, faţă de operele artistice. Fiind o reacţie individuală la contactul cu cele amintite, gustul estetic se manifestă sub forma unei trăiri subiective şi este în strînsă corelaţie cu structura personalităţii [20; 21]. Prezenţa gustului se manifestă prin sensibilitate la tot ceea ce este frumos şi prin capacitatea de orientare şi alegere în conformitate cu legile frumosului. Gustul copiilor este spontan şi neargumentat, cu puţine excepţii, când afirmă că: „Îmi place rochiţa pentru că este roşie.”

Cu tot caracterul lui spontan şi individual, gustul estetic poate fi educat, acţiune ce trebuie întreprinsă de timpuriu, în scopul formării lui în conformitate cu frumosul autentic. *Judecata estetică* presupune capacitatea de a aprecia valorile estetice pe baza unor criterii de evaluare prin intervenţia gândirii, spre deosebire de gustul estetic, în care predominante sunt imaginaţia şi sensibilitatea. Prin judecata

estetică putem arăta de ce ne place un peisaj, un comportament, un tablou, o melodie etc., în timp ce gustul este spontan [16; 22; 26]. *Idealul estetic* cuprinde un sistem de principii şi norme teoretice, care orientează atitudinile estetice ale oamenilor, precum şi creaţiile artistice din diferite domenii. *Sentimentele estetice* sunt trăiri afective superioare, rezultatul intelectualizării emoţiilor primare, deosebindu-se de acestea prin profunzimea şi, mai ales, prin finalitatea lor. La copii, predomină emoţiile simple, primare, înnăscute şi cu rezonanţă biologică (bucurie, tristeţe, mânie, durere), dar întâlnim şi unele emoţii complexe specifice omului (milă, simpatie, dor etc.). *Convingerile estetice* sunt reprezentări şi idei despre frumos care au devenit mobiluri interne ce determină atitudinea şi comportamentul estetic al omului, grija de a înfrumuseţa mediul, modul său de viaţă, precum şi străduinţa creatorilor de artă de a oferi semenilor capodopere nemuritoare. Prin educarea atitudinii estetice a copiilor, prin influenţarea gustului lor estetic şi, în limitele particularităţilor de vârstă, se apelează la valenţele creatoare ale copiilor [10; 18].

Frumosul în artă înseamnă reflectarea frumosului din/în viaţa reală. Într-adevăr, aşa este şi trebuie să facem tot posibilul ca existența noastră să se bazeze pe legile creaţiei, frumosului, proporţionalităţii inteligente, armoniei senine. Anume aceasta constituie fundamentul educaţiei estetice. Deci, educaţia estetică prin mijloacele artei se desemnează prin termenul ,,educaţia artistică”. Astfel, educaţia estetică e orientată spre formarea percepţiei, imaginaţiei, memoriei şi spre dezvoltarea intereselor, a sentimentelor, a înclinaţiilor şi aptitudinilor, care contribuie la apariţia atitudinii active faţă de viaţă. E ştiut, că educaţia estetică este un proces complicat. De aceea uneori noi folosim astfel de formulări, ca ,,a-i învăţa pe copii să perceapă emoţional”, ,,să resimtă satisfacţie”, ,,să iubească şi să năzuiască”, ,,să manifeste aptitudini” etc., concretizând totodată , unde anume se manifestă toate acestea [19]. Din cele menționate anterior, rezultă trei trăsături ale conduitei estetice a oamenilor: frumosul este legat de înaltele calităţi morale, adică aprecierea etică şi estetică se contopesc într-un tot întreg; calităţile moral-estetice ale omului sunt remarcate în ansamblu cu însuşirile intelectuale; este apreciat frumosul manifestării exterioare a calităţilor etice şi intelectuale. I. Jinga şi E. Istrate [17] consideră că un factor important al educaţiei estetice îl constituie frumosul cunoaşterii ştiinţifice a lumii. Dimensiunea estetică a ştiinţei trezeşte admiraţia omului faţă de armonia universului, aspiraţia de a cunoaşte mai profund lumea înconjurătoare, de a-şi verifica posibilităţile. Omul care simte şi înţelege esteticul ştiinţei tinde să rezolve problemele cognitive pe o cale cât mai raţională şi cât mai scurtă, să gândească cu mai mult curaj şi mai logic, să caute căi noi şi neaşteptate. Ca urmare a acestui fapt are loc îmbogăţirea propriei experienţe cognitive, antrenarea minţii, dezvoltarea posibilităţilor creatoare. Dimensiunea estetică a științei pune omul în faţa necesităţii de a-şi cultiva în mod conştient înaltele calităţi ale gândirii creatoare [16, p.12].

Concluzii

Fiind un obiectiv al educaţiei estetice, gustul estetic se cere realizat prin toate tipurile de activităţi didactice şi extradidactice, întru formarea sentimentelor

intelectuale, a convingerilor morale şi a altor laturi ale structurii personalităţii umane. Cultivarea sensibilităţii prin intermediul gustului estetic asigură premise favorabile pentru realizarea idealului educaţional.

Bibliografie

1.*Arta în școală. Concepte și practici*. (2016). Editura Universitară, București, 142p.
2.Baranov, S., Bolotina, L.& Slastenin, V. (1990). *Pedagogia*. Lumina, Chișinău, 397p.
3.Coteț,A.*Educația estetică în învățământul primar.//Revista Educației*. https://edict.ro/educatia-estetica-in-invatamantul-primar/ (accesat la 05.11.2020).
4.Cucoş, C.(2011). *De ce avem nevoie (și) de o educație pentru frumos*. // *Mesagerul Sfântului Anton*, nr.104, ianuarie-februarie, p. 24-26.
5.Cucoş, C.(2014). *Reconsiderări privind obiectivele educației estetice*. // *Limba română*, nr.3. http://limbaromana.md/index.php?go=articole&printversion=1&n=2444 (accesat la 05.11.2020)
6.Cristea, S. (2014). *Educaţia artistică.* // *Didactica Pro…,* nr. 1(83), 2014, pp. 53-56
7.*Curriculum național. Învățământul primar*. (2018). MECC, Chișinău. https://mecc.gov.md/sites/default/files/curriculum_primare_site.pdf(accesatla 10.11.2020)
8.Cuşaev, N. (1989). *Bazele educaţiei estetice*. Editura Lumina, Chișinău, 212p.
9.Diaconu, M. *Pedagogie*. (2014). Editura ASE, Bucureşti, 603 p.
10.*Dicţionar de pedagogie contemporană*. Red. Şt. Bârsănescu. (1969). Enciclopedica Română, București, 280 p.
11.Dumitru, D. *Rolul educației estetice în formarea personalității elevilor*. http://www.asociatia-profesorilor.ro/rolul-educatiei-estetice-in-formarea-personalitatii-elevilor.html (accesat la 05.11.2020).
12.Gagim, I. & Stici, A. (2008). *Metodica educaţiei muzicale*. Chişinău,[s. n.], 152 p.
13.*Ghid de implementare a curriculumului pentru învățământul primar*. (2018). MECC, Chișinău. https://mecc.gov.md/sites/default/files/ghid_curriculum_primare_rom_5.pdf (accesat la 10.11.2020).
14.Gonciarov, I. (1988). *Educaţia estetică a elevilor prin mijloacele artei şi ale realităţii*. Editura Lumina, Chișinău, 108 p.
15.Jinga, I.& Istrate, E. (2008). *Manual de pedagogie* (ediţia a III-a). Editura ALL Educaţional, Bucureşti**,** 568 p.
16.Pelmuş, M. (2015). *Educaţia estetică la şcolarii mici*. Bucureşti.
17.Sacaliuc, N.& Cojocaru, V.(2012). *Fundamente pentru o ştiinţă a educaţiei copiilor de vârstă preşcolară*. Editura Cartea Moldovei, Chișinău, 332 p.
18.*Бабанский, Ю.(1989). Избранные педагогические труды*. Педагогика, Москва, 560 p.
19.Ильина, Е.(2009). *Воспитание искусством*. // *Искусство в школе*, nr. 1, pp..13-15.
20.Ильинская, И. (2009). *Критерии оценки уровня сформированности эстетической культуры младшего школьника*. // *Начальная школа*, nr 1, pp. 20-25.
21.Мамедова, И. (2014). *Эстетическое воспитание школьников*. // Молодой учёный, nr. 2 (61), pp. 790-792.
22.Хаджиева,Х. (2007). *Наглядные пособия в системе художественно-эстетического образования и воспитания учащихся*. // *Искусство в школе*, nr. 1, pp. 78-80.
23.*Художественно-эстетическое воспитание школьников*. под ред. Микляевой Н. Издательство Сфера, Москва, 192 с.
24.Ванслова, Е. (2008). *Раздвигаем* границы эстетического образования. // *Искусство*, nr. 2, pp. 28-29.
25.*Эстетическое воспитание через декоративно-прикладное искусство. Парциальная программа*.(20011). (red. Ермолаевой Н.). Издательство Детство-Пресс, Москва, 160.